

Handlingsprogram for urfolk i BEAR

2009-2012

Arbeidsgruppen for Urfolk i Barentsregionen
(Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arctic Region – WGIP)

Tromsø, 21.januar 2009

INNHold

FORORD	3
DEL I	
1. INNLEDNING	4
1.1 Bakgrunn	4
1.1.1 Barentssamarbeidet	4
1.1.2 WGIP og BIPO	4
1.1.3 Urfolk i BEAR	4
1.1.4 Naturressurser	5
1.1.5 Særskilte utfordringer	5
1.2 Implementering og ansvar	6
2. URFOLKSSAMARBEIDET	6
2.1 Urfolksdimensjonen	6
2.2 Urfolks rettigheter	7
3. MÅL	8
3.1 Hovedmål	8
3.2 Delmål	8
4. GENERELLE RAMMEVILKÅR	9
4.1 Internasjonal urfolksrett	9
4.2 Internasjonalt urfolkssamarbeid	9
4.3 EU, Norden og Arktis	9
4.4 Barentsrådet	9
DEL II	
5. SATSINGSOMRÅDER OG TILTAK	11
5.1 Bakgrunn	11
5.2 Geografisk avgrensing	11
5.3 Prioriterte områder og forslag til tiltak	11
5.3.1 Næringsutvikling	11
5.3.2 Språk og media	12
5.3.3 Helse og sosiale spørsmål	12
5.3.4 Miljø	13
5.3.5 Kultur	13
5.3.6 Politisk samarbeid	14
5.4 Økonomi	14

FORORD

Handlingsprogram for urfolk i Barentsregionen 2009-2012 inneholder forslag til tiltak og prosjekter for utvikling av urfolkssamfunnene i Barentsregionen. Tiltakene har fokus på nenetsiske, vepsiske og samiske områder på russisk side av Barentsregionen. Programmet fremmer tiltak innen satsingsområdene kompetanseutvikling, tradisjonelle næringer og entreprenørskap, helse, kultur, infrastruktur, utdanning og informasjons- og medievirksomhet.

Dokumentet gir også en beskrivelse av mål og prinsipper som utgjør grunnlaget for forslagene, samt av den nåværende situasjonen blant urfolk i regionen.

DEL I

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

1.1.1 Barentssamarbeidet

Barentssamarbeidet (samarbeidet mellom statene i Barents Euro-Arctic Region – BEAR) ble etablert 11.januar 1993, da representanter for Norge, Sverige, Finland, Russland, Island, Danmark, EU-kommisjonen og Nordisk Sameråd signerte Kirkeneserklæringen. Dette dokumentet, sammen med Jubileumsdeklarasjonen av 2003, fastsetter rammene, strukturen og de offisielle målene for samarbeidet.

Territorielt sett omfatter samarbeidet de tretten regionene Nordland Fylke, Troms Fylke, Finnmark Fylke (Norge), Västerbotten Län, Norrbotten Län (Sverige), Kainuu, Oulu, Lapland (Finland), Murmansk Oblast, Republikken Karelia, Arkhangelsk Oblast, Nenets Autonome Okrug og Republikken Komi (Russland).

1.1.2 WGIP og BIPO

Arbeidsgruppen for urfolk i BEAR (WGIP) er oppnevnt av Regionrådet og ble etablert på permanent basis i 1995. WGIP har rådgivende status overfor Regionrådet og Barentsrådet (Barents Euro-Arctic Council – BEAC), og har dermed en særskilt politisk status innenfor den formelle strukturen i Barentssamarbeidet. Representantene fra finsk, svensk og norsk side oppnevnes av Samisk Parlamentarisk Råd for fire år. Representantene for samene, nenetserne og vepserne på russisk side velges for tre år etter forslag fra deres egne organisasjoner (Samisk Råd Murmansk Oblast, Yasavey og Vepsisk Kultursamfunn).

Barents Urfolkskontor (Barents Indigenous Peoples' Office – BIPO) ble opprettet i 2003. Kontoret finansieres av Sametinget på norsk side og administreres av Barentssekretariatet. BIPO ble i 2007 flyttet fra Murmansk by til Lovozero, og fungerer som sekretariat for WGIP på russisk side. BIPO er i tillegg et service- og informasjonskontor for aktører innen urfolkssamarbeidet i BEAR.

Barentssekretariatets urfolksrådgiver deler sekretariatsfunksjonen med BIPO og har ansvar for WGIPs aktiviteter på norsk side.

1.1.3 Urfolk i BEAR

Nenetsere, vepsere og samer er regionens urfolk, med lange bosetningstradisjoner og tradisjoner for næringsmessig utnyttelse av områdets ressurser fra tiden før nasjonalstatenes etablering. Urfolkene kjennetegnes av egne språk, egne kulturer, egne næringsmessige tradisjoner og samfunnsliv. Komier har status som urfolk ifølge Republikken Komis lovgivning, men kommer ikke under kategorien "fåtallig urfolk" etter russisk lovgivning. Karelere og pomorer er andre minoriteter i regionen.

I Kirkeneserklæringen av 1993 understreker utenriksministrene fra de signerende stater sin oppslutning om sine urfolks rettigheter i nord, i tråd med målsettingene i kapittel 26 i urfolks Agenda 21.

WGIPs mandat for utarbeidelse av handlingsprogram for urfolk i BEAR framgår av Regionrådets oppnevning av arbeidsgruppene i 1993. Foreliggende handlingsprogram erstatter Handlingsprogram for urfolk 2005-2008. Hovedfokus er på urfolkssamfunn på russisk side, i tillegg til videreutvikling av et bredt multilateralt urfolkssamarbeid i BEAR.

1.1.4 Naturressurser

Urfolks kulturlandskaper fortøner seg ofte for andre som villmark med potensial for utvikling. Dette fører til blant annet interessekonflikter som påvirker urfolks levekår direkte. Urfolkssamfunnene preges av utfordringer knyttet til levestandard, velferdstilbud, nedgang i offentlige helse- og sosialtilbud, samt alvorlige problemer med å opprettholde tradisjonell og nødvendig tilgang til naturressursene.

Markedsøkonomi og økt ekstern tilgang til og utnyttelse av naturressursene, medfører økt press på fornybare og ikke-fornybare verdier. Tradisjonelle ferdigheter videreføres ikke til kommende generasjoner på grunn av manglende ressurser innenfor elementære samfunnsområder. Samlet utgjør dette en alvorlig trussel mot urfolkenes levekår, kultur, samfunn og videre eksistens.

1.1.5 Særskilte utfordringer

Urfolkenes situasjon medfører særskilte utfordringer for Barentssamarbeidet, og krever særskilte tiltak og prioriteringer. Handlingsprogrammet for urfolk skal bidra til å fremme urfolkenes spesielle behov og interesser. Ambisjonen er at urfolkene gjennom programarbeidet selv skal legge premissene, og utforme en politikk for utvikling i egne bosettingsområder og lokalsamfunn i et langsiktig perspektiv.

WGIP fokuserer på mulighetene som finnes i BEAR, samt bruk av eksisterende ressurser, og anser befolkningen for å være den største ressursen. Urfolkenes næringsutøvelse, språk, identitet og kulturbakgrunn, og et likeverdig samarbeid mellom aktører, danner fundamentet for utviklingen av BEAR.

Forslagene er primært ment å skape alternative løsninger for samer, nenetsere og vepsere på russisk side, og det vises til de statlige flytte- og rasjonaliseringsprosjektene igangsatt av russiske myndigheter på slutten av 1990-tallet. Flyttetiltakene åpnet for at innbyggerne fikk mulighet til å returnere til sine hjem- og oppvekstområder, men disse er lite tilpasset urfolks interesser og behov. Ettersom urfolkene vanligvis ikke er innflyttere i egne bosettingsområder, erstattes ønsket om å flytte av ønsket om utbedring av levekår og muligheter i lokalsamfunnet.

1.2 Implementering og ansvarsområder

Handlingsprogrammet for urfolk fremmes overfor det sentrale og regionale nivå i Barentssamarbeidet, i henhold til arbeidsgruppens mandat, status og ansvarsområde. Programmet danner dermed grunnlag for oppfølging i forbindelse med statenes satsing på ulike samarbeidstiltak overfor Nordvest-Russland, og Barentsprogrammet på regionalt nivå. Dette fordrer bred samordning av tiltak og prosjekter.

Handlingsprogrammet for urfolk er et supplement til det øvrige arbeidet som finner sted sentralt, regionalt og lokalt. WGIP og de øvrige aktørene i BEAR deler ansvaret for implementeringen av regionale urfolkstiltak, samt det felles ansvaret for å ivareta urfolkenes interesser. Dette medfører at ethvert nivå i samarbeidet skal initiere og gjennomføre urfolksprosjekter innenfor sine administrative rammer.

Enkelttiltak kan være rettet mot konkrete bosetningsområder, men i et større perspektiv omfatter virkemidlene *alle* befolkningsgrupper innenfor virkeområdet.

Programmet skal evalueres løpende av WGIP. Prioritering av satsingsområder og tiltak skal skje i henhold til aktuell status det enkelte år. Rapportering og beskrivelse av kommende års virksomhet skjer gjennom årsmelding og virksomhetsplan. Denne programformen gjør dokumentet til et dynamisk instrument som ivaretar nye behov, skaper oversiktighet over urfolksinnsatsen og gjør langsiktig planlegging lettere.

2. URFOLKSSAMARBEIDET

2.1 Urfolksdimensjonen

Urfolksdimensjonen i arbeidet har et indre og et ytre perspektiv. Det indre perspektiv omfatter samarbeidet mellom urfolkene. Urfolkenes forhold til statlige, regionale og lokale myndigheter utgjør det ytre perspektiv. Begge perspektiv må ligge til grunn og utvikles videre for at urfolksarbeidet i BEAR skal lykkes.

Urfolkene definerer sine områder som sentrale områder, med stort behov for særskilte regionale og samfunnsmessige virkemidler. Urfolkenes transnasjonale karakter og samfunnsliv representerer en betydelig utfordring i denne sammenhengen. Dermed må utformingen av politikk som berører urfolkene, også ha et utenrikspolitisk perspektiv.

2.2 Urfolks rettigheter

Urfolkenes arbeid for rettigheter handler om likeverdighet og aksept. Det som faller naturlig og rimelig for andre, må også være naturlig og rimelig for urfolk. Samenes, nenetsernes og vepsernes eksistens er knyttet til denne regionen. Deres levesett, kultur og språk har historiske røtter i området og må derfor tas hensyn til ved planlegging av fremtidig utvikling. Negative trender i utviklingen i urfolkssamfunn må takles med tiltak som korrigerer dette.

En sentral målsetting for det videre urfolksarbeidet er å avklare og sikre urfolkens rettigheter til land og vann i deres områder med tilhørende ressurser. Rettighetsspørsmålene er viktige for å bevare urfolksområdene for framtidige generasjoner. Oljeutvinning og gruvedrift er viktige inntektskilder og arbeidsplasser, men aktivitetene har ofte negative konsekvenser for områdenes opprinnelige befolkning. Landbasert virksomhet etableres på beite- og bruksområder, og utvinning til havs skjer på tradisjonelle fiskefelt, noe som danner grobunn for konflikter.

Internasjonale foretak og store kapitalinteresser må ta utgangspunkt i de nevnte fakta i sin planlegging av ny og utvidet virksomhet i urfolksområder. Grunnlaget for urfolkens egen næringsvirksomhet og kulturutøvelse skal ikke forringes av industrielle aktiviteter eller planlagte handlinger.

3. MÅL

3.1 Hovedmål

Den overordnede målsettingen for urfolkssamarbeidet i Barentsregionen er å sikre urfolks rettigheter, næringsgrunnlag, samfunnsliv, kultur og språk gjennom implementering av Handlingsprogrammet for urfolk i BEAR. Urfolkssamarbeidet i BEAR skal bidra til vennskap og samarbeid bygget på likeverdighet, sameksistens og toleranse mellom folkene i regionen. På bakgrunn av nenetsernes, vepsernes og samenes status som urfolk, skal samarbeidet sikre gode helse- og levekår og kulturell kontinuitet i framtiden.

3.2 Delmål

- oppnå god innflytelse på saker som angår urfolkene selv og deres områder
- utvikle sterke og sunne lokalsamfunn med arbeidsplasser, godt utviklet helse- og velferdstilbud, samt tilfredsstillende skole- og utdanningstilbud
- sikre et godt materielt grunnlag for urfolkenes kulturutøvelse
- etablere gode vilkår for urfolksspråkenes vekst og utvikling
- gjennomføre tiltak og prosjekter rettet mot urfolkskvinner og familie
- sikre gode vilkår for å videreføre og dra nytte av urfolkenes kunnskap og kompetanse
- sikre gode vilkår for utvikling av nødvendige urfolksinstitusjoner
- spre korrekt informasjon, for å øke forståelsen for urfolkenes kulturelle, økonomiske, sosiale og samfunnsmessige situasjon
- føderale og regionale myndigheter skal på forhånd informere og konsultere urfolksinstitusjoner og urfolksorganisasjoner om statistiske data, tiltak og inngrep i urfolksområder

4. GENERELLE RAMMEVILKÅR

4.1 Internasjonal urfolksrett

Deler av statene i Barentsregionen er etablert på urfolkens områder. Dette faktum gjør at urfolkene som folk, og gjennom alders tids bruk har krav på anerkjennelse av retten til å bestemme over egen kultur, samfunnsliv og egne områder. Derimot er det forskjell mellom medlemsstatene når det gjelder ratifisering av internasjonale konvensjoner vedrørende urfolk, og overføring av disse til nasjonal lovgivning.

Programarbeidets suksess avhenger av at de generelle rammevilkårene tilpasses urfolkene. Urfolkssamarbeidet i Barentsregionen må ses i sammenheng med de internasjonale prosesser som pågår på feltet urfolk- og minoritetsrett. Intern rett og nasjonale lover i det enkelte land må tilpasses internasjonale bestemmelser. Urfolkens rettigheter til naturressursene som materielt grunnlag for deres kultur, er et sentralt punkt.

Et hovedmål for ivaretagelsen av urfolkens rettigheter er å virkeliggjøre Rio-konferansens prinsipper (UNCED 1992) og prinsippene i ILO-konvensjon nr. 169 (Om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater). FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter for minoriteter i selvstendige stater av 1966, er en annen viktig internasjonal avtale som har stor betydning også for urfolk. Videre finner en FNs konvensjon for beskyttelse av biologisk mangfold av 1993. FNs urfolkserklæring ble vedtatt i generalforsamlingen i september 2007.

FNs generalforsamling har, ved å erklære 1995-2004 som internasjonalt tiår for urfolk, uttrykt vilje til å sette urfolksspørsmål på den internasjonale dagsorden og, ved å erklære perioden 2005-2014 som påfølgende internasjonalt tiår for urfolk, erkjent at realisering av tiltak i forhold til urfolk er tidkrevende. FNs medlemsstater er via tiåret forpliktet til å arbeide for å bedre urfolks livs vilkår. Urfolkserklæringen av 2007 utfordrer også urfolkene selv til å gi tiåret et konkret og resultatrettet innhold.

Det er en utfordring for Barentsrådets medlemsstater å utforme en samsvarende urfolkspolitikk, der prinsippene om folkets rett til selvbestemmelse etterlevs. FNs urfolkstiår er en god anledning for å tilstrebe slik harmonisering. Det er vesentlig å påpeke at de tiltak og prosjekter som planlegges og igangsettes i området, ikke får karakter av bistand og misjonsarbeid overfor urfolk, men at forholdene legges til rette slik at befolkningen i størst mulig grad deltar aktivt.

4.2 Urfolkssamarbeid

Et vellykket programarbeid avhenger av et bredt samarbeid mellom ulike aktører. Yasavey (Association of Nenets People, NAO), Vepsisk Kultursamfunn, OOSMO (Official Organisation of Saami in Murmansk Oblast) og Kola Sameforening er sentrale aktører på russisk side, ved siden av RAIPON (Russian Association of Indigenous Peoples of the North, Siberia and Far East).

Samerådet, med medlemmer fra alle fire land, har også en sentral rolle i samarbeidet. Det er viktig å koble urfolksarbeidet til det generelle arbeidet med urfolkssaker på russisk side.

Videre er det viktig å koordinere samarbeidet i forhold til aktivitetene i regi av Arktisk Råd. Samordningen må skje på sentralt nivå.

Arbeidet med etablering av et folkevalgt samisk parlament på russisk side er i gang, og arbeidet bør følges opp av de eksisterende samiske parlamentene på nordisk side. I et framtidsperspektiv vil styrking av Samisk Parlamentarisk Råd, samt etableringen av en samekonvensjon mellom Finland, Norge og Sverige danne grunnlag og rammer for det videre urfolksarbeidet i Barentsregionen. Et samarbeid de fire landene seg i mellom, bygget på grunnlaget i samekonvensjonen, må være en framtidig målsetting.

Urfolkene er kollektivt innstilt på å ta de forpliktelser som ligger i dette, gjennom å fremme egne initiativ overfor medlemsstatene i Barentsrådet. Foreliggende programarbeid er et bidrag i denne sammenhengen. Statene har ansvar for å legge forholdene til rette for å følge opp de initiativ som fremmes fra urfolkens side.

Arbeidsgruppen for urfolk i Barentsregionen understreker nødvendigheten av overføring av informasjon om arbeidet med Nordisk Samekonvensjon til urfolk på russisk side.

4.3 EU, Norden og Arktis

Utviklingen i urfolksområdene i Barentsregionen bør også ses i et nordisk og arktisk perspektiv. Det ligger her utfordringer i å samkjøre ulike tiltak og programmer som planlegges gjennomført. De initiativ som fremmes overfor områdene via Arktisk Råd og Nordisk Ministerråd bør også koordineres opp mot Barentssamarbeidet. I tillegg ligger det potensial i det programarbeidet som gjennomføres av EU. EUs Nordlige Dimensjon setter også fokus på urfolkssaker og direkte samarbeid mellom mennesker.

WGIP mener det er behov for en bedre koordinering av det internasjonale urfolkssamarbeidet i BEAR og Arktis, og vil følge Arktisk Råds arbeid nærmere framover.

4.4 Barentsrådet

Kravet fra WGIP og regionens urfolk om sterkere representasjon i Barentssamarbeidets formelle strukturer står ved lag, selv om WGIP innehar en særskilt status over for Regionrådet og Barentsrådet.

WGIP arbeider med å etablere Barents Indigenous Peoples' Congress, som annethvert år skal samle urfolkspolitikere fra hele regionen til diskusjon rundt aktuelle problemstillinger og utfordringer for urfolk i regionen. En del av mandatet vil være å ta stilling til spørsmålet om urfolks representasjon i Barentssamarbeidets formelle strukturer.

DEL II

5. SATSINGSOMRÅDER OG TILTAK

5.1 Bakgrunn

Utgangspunktet for urfolkssatsingen i BEAR er gjensidig samarbeid mellom likeverdige parter. Ambisjonen er å få til multilaterale prosjekter der flest mulig av de samarbeidende landene deltar. Vennskapskommunesamarbeid, urfolksinstitusjoner, lag, foreninger og frivillige urfolksorganisasjoner, samt offentlige organer, er viktige brikker i denne sammenheng.

Urfolksdimensjonen i Barentssamarbeidet og tiltak rettet mot urfolkssamfunn har positive konsekvenser for den øvrige befolkningen også. Forhåpentligvis viskes enkelte eksisterende konfliktflater ut gjennom synliggjøring av mangfoldet i urfolkssamfunnene.

5.2 Geografisk avgrensing

Urfolkssamarbeidet i BEAR omfatter nenetsiske, vepsiske og samiske bosettingsområder på russisk side av Barentsregionen.

5.3 Prioriterte områder og forslag til tiltak

5.3.1 Næringsutvikling

Urfolks deltakelse i næringsutvikling, samt økt aktivitet, er avgjørende for at urfolkssamfunnene skal overleve. Befolkningen må gis rammevilkår for å sikre og utvikle sine samfunn i et langsiktig perspektiv.

Regionens økonomiske utvikling må i større grad gjøre urfolk til mer aktive deltakere i sikring og utvikling av egne samfunn. Primærnæringene fiske, reindrift, jordbruk, reindrift, fangst og duodji er grunnpilarene for urfolkenes næringsvirksomhet. Disse næringene utgjør grunnlag for videreutvikling av nye og moderne næringer som eksempelvis turisme og produksjons- og handelsvirksomhet med utgangspunkt i lokale urfolkstradisjoner. Denne satsingen betinger tilgang til naturen og kvalitetsmessig sikring i form av et rent og bærekraftig miljø. Verdiskapning i form av videreforedling av råstoff for markedsføring og salg på et bredere marked er en utfordring som kan nås gjennom gode multilaterale prosjekter. Dette vil danne grunnlag for framtidig næringsvirksomhet i urfolkssamfunn.

Reindriftsnæringen står i en særstilling blant urfolk, og særlig blant samer og nenetsere i Barentsregionen. Produksjon og videreforedling av reinkjøtt og reinskinn har et stort potensial på russisk side, ettersom etterspørselen etter reinkjøtt øker og det globale markedet ønsker tilgang til råmaterialer for produksjon. Omstruktureringen av reindriften på russisk side, og opprettelsen av *obshinaer*, åpner for økt eksport av råvarer.

Tiltak:

- etablering av et nærings- og kulturfond for urfolk i Barentsregionen, med multilateral finansiering og organisering
- Indigenous Entrepreneurship – et multilateralt entreprenørskapsprosjekt rettet mot urfolk og urfolksungdom i Barentsregionen
- Utarbeidelse av etiske normer, i henhold til folkerettslige forpliktelser, for industriselskapers aktiviteter i urfolksområder

5.3.2 Språk og media

Utdanning er nøkkelen til videreføring av urfolksspråkene. Forskning gir ny kunnskap, og dette legger grunnlag for vekst og utvikling av urfolkssamfunn. Et tilfredsstillende nivå på urfolks utdanningsinstitusjoner er sentralt for utviklingen av kompetansenivået blant urfolk. Samiske utdanningsinstitusjoner har et særlig ansvar for utvikling av urfolksspråk – også på russisk side. Kildinsamisk – og øvrige urfolksspråk på russisk side – befinner seg i en truet situasjon. Opplæring i kildinsamisk må intensiveres, både på grunnskolenivå og som voksenopplæring for at språket skal ha en reell sjanse til å overleve.

Informasjonsstrømmen mellom urfolkene i Barentsregionen har et stort forbedringspotensial, men avhenger også av ytre faktorer. Kola Saami Radio er ikke lenger et prosjekt, men en virksomhet som skal finansiere egen drift gjennom blant annet salg av nyhetsproduksjoner til søsterkanaler i Norden. Radiosendingene på samisk må videreutvikles, men det er også et behov for utvidelse av sendingene på russisk, slik at disse kan nå andre urfolk i regionen. Bedre informasjonstilbud vil styrke urfolkssamarbeidet ytterligere, og det er også et poeng å inkludere eksisterende medienettverk i det sirkumpolare området.

Tiltak:

- Etablering av nettverk for urfolksmedier i det sirkumpolare området gjennom videreutvikling av Kola Saami Radio og etablering av nenetsisk radiostasjon i Narjan-Mar, samt samarbeid med eksisterende mediekanaler på Grønland og i Canada
- Opprettelse og sikring av språkopplæring i urfolkenes egne språkområder, gjennom etablering av lokale språksentre
- Opprettelse og sikring av stipendordninger for urfolk på russisk side som ønsker å studere ved Samisk Høyskole, Samisk Utbildningscentrum i Jokkmokk, Samisk Opplæringscenter i Inari, gjennom Senter for Samiske Studier ved Universitetet i Tromsø eller ved andre relevante utdanningsinstitusjoner

5.3.3 Helse og sosiale spørsmål

Den kurative helsetjenesten i urfolks bosettingsområder på russisk side er varierende, og faktisk fraværende i enkelte områder. Særlig gjelder dette urfolk i områdene utenfor større byer og tettsteder. Mangel på personell og midler til opprettholdelse av tilbudene er årsaker til dette.

Deler av urbefolkningen på russisk side lever nomadiske liv, mens andre er fastboende i byer, tettsteder og mindre landsbyer. Dette fører til et variert behov for helsetjenester blant urfolk på russisk side. Dermed er det viktig å sikre et tilfredsstillende tilbud til hele befolkningen uansett bosted. Den største utfordringen for mobile helsetjenester er utvilsomt utgifter knyttet til transport og utstyr. Urfolkene bebor store områder uten særlig infrastruktur, og dette forutsetter bruk av ekstraordinære virkemidler (eksempelvis helikopter).

Tiltak:

- videreføring og utvikling av mobile helseprosjekter rettet mot reindriftsutøvere og deres familier på Kolahalvøya og på den nenetsiske tundraen
- utarbeidelse av handlingsprogram for bekjempelse og forhindring av rusmisbruk i urfolkssamfunn
- etablering av prosjekter rettet direkte mot urfolkskvinner og urfolksungdom

5.3.4 Miljø og naturbruk

Urfolk er tradisjonelt knyttet til naturen og utnyttelse av naturressursene. De fornybare ressursene i urfolksområdene har utgjort levede grunnlaget for urfolksgruppene i Barentsregionen, og det er en tett sammenheng mellom natur, ressurser og bosetting. Derfor kan ikke urfolks bosettingsområder betraktes som villmark eller såkalt uberørt natur, men snarere som bruksområder med nøye tilpasset høsting av naturressursene i naturen som det regulerende element.

Dagens økte uttak av ressurser fører ikke nødvendigvis til utvikling av lokalsamfunn og urfolkssamfunn, men derimot til problemer av næringsmessig, miljømessig og sosial art. Store nasjonale og internasjonale selskaper etablerer virksomhet i urfolksområder uten å involvere lokalbefolkningen og områdets brukere i en helhetlig strategi. Regional administrasjon prioriterer ofte utvikling av sentrale områder, og dermed sitter urbefolkningen igjen med svært lite. Det må understrekes at det er reingjeterne på tundraen som avgir områder til petroleumsaktivitet, og reingjeterne og fiskere på Kolahalvøya som må vike for gruvevirksomhet.

Utviklingen av nordområdene, og urfolks bruks- og bosettingsområder, må ha en framtidrettet strategi, for å sikre bærekraftige urfolkssamfunn når industrien har brukt områdene til sine formål. Bevaring og sikring av, samt tilgang til, ressursrike urfolksområder er avgjørende for fremtiden for urfolkskulturene, som er en viktig del av Barentsregionens og det globale mangfold.

Tiltak:

- rensing og forbedring av drikkevannskvaliteten i bosettingsområder
- sikring og dokumentasjon av urfolkenes bruk og utnyttelse av områdene
- rensing og restaurering av forlatte industri- og militære områder

5.3.5 Kultur

Urfolkens bosetting og kultur har vært truet av ulike nasjonale, regionale og lokale tiltak. Regionens urfolk har vært utsatt for aktiv assimileringpolitikk, med konkrete tiltak siktet mot tilintetgjørelse av urfolkens kjennetegn og kulturelle egenarter. I enkelte områder er urfolkene også tvangslyttet til bosettingsområder som ikke harmonerer med deres livsstil.

Urfolkens kulturer er nært knyttet til primærnæringer, natur, språk, tradisjoner og historie gjennom samhandling, sosialisering og identitet. Ivaretagelse og utvikling av urfolkens kulturer må ha et helhetlig perspektiv med fokus på både samfunn og individer. Her ligger også utfordringer i ivaretagelse av kulturelle variasjoner innenfor regionen, og kulturbegrepet innbefatter også idrettsaktiviteter.

Tiltak:

- stipend og utvekslingsordninger for regionens urfolkskunstnere og andre kulturutøvere
- stipend eller støtteordninger for stimulering urfolksidrett
- støtte til arenaer der urfolk møtes, eksempelvis årlige festivaler, seminarer, møter og kulturelle mønstringer

5.3.6 Politisk samarbeid

Urfolkene i Barentsregionen møter felles utfordringer knyttet til deres levesett og utvikling av urfolkssamfunnene. Urfolk i Barentsregionen må gis anledning til å ta aktivt del i globalt urfolkssamarbeid. Overføring av kunnskap og kompetanse innenfor politisk arbeid og internasjonal lovgivning angående urfolks rettigheter prioriteres av WGIP gjennom handlingsprogrammets implementeringsperiode.

Tiltak:

- eksisterende samiske parlamenter, gjennom Samisk Parlamentarisk Råd, bør besørge nødvendig assistanse i forbindelse med etableringen av et folkevalgt samisk politisk organ på russisk side
- etablering av Barents Urfolkskongress som et forum for diskusjon og samarbeid mellom urfolkspolitikere i BEAR
- felles seminarer og konferanser om spesifikke politiske tema

5.4 Økonomi

Tiltakene i Handlingsprogrammet for urfolk i BEAR inkluderer både konkrete prosjekter og forslag til videre prosjektutvikling. Implementering av tiltakene avhenger av finansiering fra sentrale, regionale og lokale myndigheter, samt fra nordiske, europeiske og internasjonale finansieringsverktøy.